

En introduktion till Höörs
KULTURMILJÖPROGRAM
2012

Antaget av Kommunfullmäktige den 24 april 2013

Höörs
kommun

Gamla Torg med J. Anderssons bageri i förgrunden, det som i dag är sjukhem på Gamla torg 3A. Bilden är beskuren. Vykort ur Knut Jönssons bildsamling, Höörs kommun.

Innehåll

Bakgrund och syften med ett kommunalt Kulturmiljöprogram	3
Kulturhistoriska värden	4
Lagstiftning	5
Kulturhistorisk och miljömässig värdering av fastigheter och miljöer	8
Klassificering använd i 1985 års bebyggelseinventering	9
Källor och litteratur	10

Styrgrupp: Beslutande: Från Kultur- och Fritidsnämnden: Tom Ström (ordf.), Axel Paulsson (v. ordf.), Jill Andersson (2:a v.ordf.); Miljö- och Byggnadsnämnden: Gunnar Sundström (ordf.), Jonas Lundgren (v. ordf.), Mariane Sörensen (2:a v. ordf.). Föredragande: Freddy Friberg (Kultur- och fritidschef) och Helen Carlsson (byggnadsantikvarie och vik. kultursekreterare). Adjungerade: Rolf Englesson (Miljö- och byggmyndighetschef), Bo Johansson (stadsarkitekt) och Anneli Andersson (planarkitekt).

Arbetsgrupp: Helen Carlsson, Hilda Knafve (kultursekreterare) och Ulrika Larsson (bygglovsarkitekt).

Referensgrupp: Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen Skåne: Länsantikvarie Thomas Romberg, byggnadsantikvarie Alice Öberg och planhandläggare Anna Jansson Thulin.

Kulturhistoriska värden

Det kulturhistoriska värdet kan delas upp i olika kriterier, som ger oss en bas att utgå ifrån när vi närmare vill bedöma en byggnad eller en miljö.

Kriterierna är hämtade ur Riksantikvarieämbetets skrift "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" (2002) av Axel Unnerbäck.

Byggnadshistoriskt värde

Byggnadshistoriskt värde förknippas traditionellt med begrepp som ålder och ålderdomlighet.

Ålderdomligheten vittnar om äldre tiders byggnadsskick och ideal. Autenticiteten (äkthet och ursprunglighet) förstärker värdet.

Arkitekturhistoriskt värde

Proportioner, arkitektonisk bearbetning, samspel mellan form, material och funktion, är byggnaden en god representant för en given byggnadstyp etc.

Samhällshistoriskt värde

En byggnad eller byggnadsmiljö kan ge viktig information om samhällets historia. Det kan exempelvis gälla byggnadsmiljöer som beskriver ortens framväxt eller utveckling.

Socialhistoriskt värde

Det socialhistoriska värdet i huvudsak är knutet till företeelser som rör människans situation i samhället. Exempel: arbetarklassens boende- och arbetsmiljöer, samlingslokaler, folkrörelsens lokaler, fabriker etc.

Personhistoriskt värde

Anknytning till en viss person är ett bevarandemotiv med lång tradition.

Miljöskapande värde

Byggnaden värderas i relation till omgivande byggnader. Byggnaden kan ingå som en viktig del i ett större sammanhang och exempelvis genom sitt läge vara av betydelse för stadsbilden/landskapsbilden/bymiljön.

Byggnadsteknikhistoriskt värde

Tekniska innovationer, användande av speciella material och metoder m.m.

Teknik- och industrihistoriskt värde

Traditionellt sett förknippas dessa värden med byggnader och miljöer med förindustriell verksamhet.

Identitetsvärde

Miljöer där vi känner igen oss ger en upplevelse av trygghet, samhörighet och identifikation.

Patina

Spår av åldrande i byggnadens material ger en atmosfär av hög ålder och gammal kultur.

Lagstiftning

Tre lagar är betydelsefulla för att skydda våra kulturmiljöer:

- **Miljöbalken (MB)**
- **Kulturminneslagen (KML)**
- **Plan- och bygglagen (PBL)**

Miljöbalken

Miljöbalkens bestämmelser (1998:808) syftar till att värna miljön i sin helhet. I miljöbalkens 3 kap 6§ finns bestämmelser om riksintresse för kulturmiljön.

Kulturminneslagen

Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. reglerar skyddet av vissa objekt och områden med kulturhistoriska värden, fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen.

Uthus från 1860 (Munken 1). Ur ett bebyggelsehistoriskt perspektiv är uthusen en resurs lika betydelsefull som bostadshusen. Äldre uthus i originalskick är ovanliga och de har ett stort kulturhistoriskt värde.

Utdrag ur Kulturminneslagen

KML 1 kap 1§: “Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön”.

Aktsamhet innebär att varje ändring kräver kunskap om byggnader och miljöer, så att deras värden ska kunna tillvaratas. I specialmotiveringen framhålls särskilt kommunernas ansvar.

Utdrag ur Plan- och bygglagen (Nya PBL från den 2 maj 2011):

PBL 8 kap 13 § Förbud mot förvanskning (f.d 3:12)

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

PBL 8 kap 14 § Underhåll (f.d. 3:13)

Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

PBL 8 kap 17 § Varsamhetskrav (f.d. 3:10)

Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Dåvarande Järnvägshotellet, Hemmet 14, i slutet av 1920-talet. Till vänster i bilden syns Munken 1.

Foto: Knut Jönssons bildsamling.

Plan- och bygglagen

Lagen säger bland annat att varje kommun ska ha en översiktsplan och att närmare reglering av markens användning och bebyggelse får ske genom detaljplaner och områdesbestämmelser.

Översiktsplan

Översiktsplanen kan bland annat redovisa vilka kulturhistoriska värden som finns i kommunen och hur man avser skydda dessa värden i stort.

Detaljplan

I en detaljplan finns det flera olika möjligheter att säkerställa kultur- miljövärdens intressen: Q, q, k och f.

Det gamla garveriet på Centralgatan 10, nuvarande Vilan 1. Enligt Knut Jönsson ska ett garveri ha funnits på platsen redan på 1870-talet. Idag rymmer fastigheten ett glasmästeri. Fastigheten har genomgått större förändringar under 1900-talet, men är en av få bevarade gårdsmiljöer i stationssamhället.

Foto: Knut Jönssons bildsamling

Stort Q, litet q och k

Det effektivaste planskyddet för en kulturhistoriskt värdefull miljö är **stort "Q"**. Beteckningen "Q" i en befintlig bebyggelsemiljö anger att användningen måste anpassas till bebyggelsens kulturvärden.

Skyddsbestämmelser och rivningsförbud

Ett annat mycket kraftfullt skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är "q", skyddsbestämmelser och rivningsförbud, **Litet "q"** används för att skydda bebyggelse eller annan miljö som är särskilt värdefull. Bestämmelserna får omfatta såväl interiör som exteriör, byggnadsdetaljer, viktig växtlighet och konstarbeten.

Dagens tågresenär möts av ungefär samma vy som gårdagens resenär. Notera det så kallade avskurna hörnet, som är vanligt i stadsbilden. Hemmet 14, år 2010.

Varsamhetsbestämmelser

För att bevara befintliga byggnaders karaktärsdrag och deras byggnads- tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden kan varsamhetsbestämmelser, **"k"**, införas i en detaljplan.

Utformningsbestämmelser

Litet **"f"**, kan användas exempelvis när ny bebyggelse planeras i en befintlig kulturmiljö och det är viktigt för kommunen att kunna styra utformningen av de nya byggnaderna så att dessa anpassas till den befintliga miljön. Arkitektonisk utformning, materialval och kulör avses här.

Områdesbestämmelser

Områdesbestämmelser är ett komplement till översiktsplanen och används bland annat för att fullfölja syftet med översiktsplanen och kan exempelvis reglera bebyggelsens egenskaper och därigenom säkerställa en önskad utveckling eller bevarande av bebyggelsen inom ett begränsat område.

Det tidigare garveriet i dag (se motstående bild). De ihopbyggda längorna har tillsammans ett högt miljöskapande värde och ger en antydning om hur samhället tidigare sett ut, med flera kringbyggda gårdar.

Kulturhistorisk och miljömässig värdering

I Bevarandevärden hos enskilda fastigheter

Bedömningen har utförts utifrån två aspekter, *kulturhistorisk* och *miljömässig*.

För bedömning av bebyggelsens **kulturhistoriska värden** har en femgradig skala använts, siffrorna **1-4** samt Övrig bebyggelse. **Miljömässiga värden** bedöms utifrån en fyrgradig skala, siffrorna **1-3** samt Övrig bebyggelse.

Nivå	Kulturhistoriskt (K) värde	Miljömässigt (M) värde
1	Mycket stort värde, unikt för Höör, välbevarat hus med tidstypiska detaljer.	Mycket stor betydelse för gaturummet och omgivningen. Skala och uttryck är viktiga.
2	Stort värde för Höör, men varsamma förändringar kan tillåtas.	Stor betydelse för gatu- eller gårdsmiljön.
3	Värdefull, men finns i flera liknande exemplar. God representant för sin tid.	Viss betydelse för helheten.
4	Visst värde. Är en av många liknande byggnader eller har byggts om eller till på ett ur antikvarisk synvinkel ovarsamt sätt.	
Övrig bebyggelse	Finns ej med i inventeringen eller finns med, men är ej klassificerad.	Finns ej med i inventeringen eller finns med, men är ej klassificerad.

Det miljömässiga värdet ingår som ett kriterium i den kulturhistoriska värderingen (K-värdet), men har här lyfts ut som en egen bedömningskategori: byggnadens miljömässiga värde (M-värde).

En bebyggelse kan vara ”rumsskapande” i mindre eller högre utsträckning. Rumsskapande byggnader är sådana som i kraft av sin placering eller sina proportioner är betydelsefulla för hur vi upplever ett gaturum eller en bymiljö exempelvis. Det kan röra sig om byggnader som omger en vägkorsning, eller en homogen bebyggelse som ligger samlad kring ett torg eller en park.

Modellen, som modifierats något, har hämtats från Ystad kommun. En byggnad med lågt K-värde kan ändå, genom sin volym eller läge, vara av stor betydelse för gaturummet och därmed ha högt miljömässigt värde. Bedömningen gäller hela fastigheten med samtliga byggnader, om inte annat anges. Bebyggelse uppförd senare än 1980 bedöms endast miljömässigt, med undantag för yngre verk av hög arkitektonisk kvalitet.

II Bevarandevärden hos sammanhängande kulturmiljöer

Kulturhistorisk och miljömässig värdering av gaturum, gatustruktur och bebyggelsestruktur

Klassificering använd i 1985 års bebyggelseinventering

I förteckningen över och klassificeringen av inventerade fastigheter anges, förutom 2012 års klassificering, även den klassificering fastigheten fick i 1985 års Bebyggelseinventering.

Klassificeringen av byggnaderna är gjord efter Riksantikvarieämbetets fastställda bedömningskriterier. Byggnaderna har delats in i tre klasser: 1A, 1B och 2.

Klass 1A omfattar byggnadsverk och miljöer med särskilt högt kulturhistoriskt värde. Dessa byggnader representerar genom sin bevarande ursprunglighet, sitt byggnadsskick och sin sociala funktion ett kulturhistoriskt skede av sådan art, att det såväl ur riks- som lokalsynpunkt är av stor vikt att byggnadsverken bevaras för framtiden.

Klass 1B omfattar, i likhet med klass 1A, byggnadsverk och miljöer som genom sin ursprunglighet, sitt byggnadsskick och sin sociala funktion har ett betydande kulturhistoriskt värde. Byggnaderna har emellertid inte lika hög grad av ursprunglighet bevarad som de i klass 1A, men de bildar ofta tillsammans värdefulla miljöer.

Klass 2 bedöms ha visst kulturhistoriskt värde och kan dessutom tillmätas större betydelse, där byggnaderna ingår i specifika miljöer.

Källa: Höörs kommun: *Bebyggelseinventering*, Höör 1985.

Källor och litteratur

Bilder

Samtliga arkivfoton och vykort ur Knut Jönssons bildsamling, Höörs kommun.

Tryckta källor:

Ahlstrand, Jan Thorsten: *Arkitekturtermer*. Lund 1976.

Andersson, Bertil; Thornberg, Sven B: *En bok om Höör. Höör – Förr och Nu*. Höör 2001.

Boverket: *Byggnaders särdrag. Stilhistorisk handbok 1880-1960*. Karlskrona 1995.

Carlsson, Petter/Landsantikvarien i Malmöhus län: *Kulturmiljövården i översiktsplaneringen Höörs kommun 1998*.

Björk, Cecilia; Nordling, Lars; Reppen, Laila: *Så byggdes villan – Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010*. Väster-
vik 2000

Hökerberg, Håkan: *Att fånga det karaktäristiska i stadens bebyggelse. SAVE-metoden som underlag för bevarande-
planering*. Göteborg Studies in Conservation nr 15. Göteborg 2005.

Höörs kommun: *Järnvägen i Höör 150 år*. Särtryck ur Skånska Järnvägar nr 3/2008.

Höörs kommun: *Översiktsplan 2002*.

Höörs kommun: Arbetsmaterial: *Översiktsplan 2012*

Kommunstyrelsen och Kulturnämnden i Höörs kommun: *Förslag till bevaringsplan för Höörs kommun*, 1985.

Kommunstyrelsen och Kulturnämnden i Höörs kommun: *Bebyggelseinventering Höörs kommun*, Höör 1985.

Kulturnämnden i Höörs kommun: *Inventering av bebyggelse i Höörs kommun*, Höör 1977.

Kulturministeriet/Kulturarvsstyrelsen: *SAVE - Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevarings-
værdi*. Köpenhamn 2011.

Kulturnämnden i Höör: *Boken om Höör*, 1980.

Lindsjö, Danuta: *Väggarna talar*. Häfte 1-10, 2005.

Unnerbäck, Axel: *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Riksantikvarieämbetet 2002.

Ystads kommun: *Bevarandeprogram för Ystads stadskärna*, 2005.

Otryckta källor:

Länsstyrelsen i Skåne: *Kulturmiljöprogram för Skåne*, 2006

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/>
(Senast uppdaterad 2009-10-21)

Terra Scaniae - skiftesreformerna: <http://www.ts.skane.se/fakta/skiftesreformerna>

Diverse ritningar och kartor, Höörs kommun.

Kultur- och Fritidsnämnden
Miljö- och Byggnadsnämnden

Text : Helen Carlsson
Foto: Hilda Knafve, Ulrika
Larsson och Helen Carlsson